

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
імені ІВАНА КОЖЕДУБА

СУЧАСНА ВІЙНА: ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

**Збірник матеріалів ІХ Міжнародної наукової конференції
Харківського національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба**

22-23 травня 2025 року

Харків
2025

IX Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»: збірник матеріалів, 22-23 травня 2025 року. – Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2025. – 289 с.

Наведені публікації за теоретичними та практичними результатами наукових досліджень і розробок, які виконані науково-педагогічними працівниками, науковими співробітниками, докторантами, ад'юнктами, аспірантами та іншими фахівцями органів військового управління, закладів, установ і підприємств.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, фахівців у сфері військового управління, психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Затверджено до друку Вченою радою Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, протокол №6 від 27 травня 2025 року.

Барабаш О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГЕОПОЛІТИКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В СВІТЛІ РЕФОРМ США.....	107
Чернишова Т. ОНІМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕБРЕНДИНГУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	110
Гутор Н. СТОМАТОЛОГІЧНО-ХІРУРГІЧНА ДОПОМОГА УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ, ЧЛЕНАМ ЇХ РОДИН ТА ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ.....	116
Zlatnikov V. FROM INPUT TO INTERACTION: USING AI CHATBOTS FOR SPEAKING PRACTICE IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION.....	117
Дятлова І., Бугас М. ДЕТЕРМІНАНТИ МОРАЛЬНОГО ФАКТОРУ ВІЙНИ...	120
Гончарова О. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ВИКЛИКИ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ: ЯК РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ ВИКОРИСТОВУЄ КУЛЬТУРНІ НАРАТИВИ У ВІЙНІ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	121
Савчук О., Пасічник В. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКІВ ВВНЗ ДО РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ	125
Топальський В. ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАТФОРМИ УКРАЇНА – НАТО З ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ ГІБРИДНІЙ ВІЙНИ.....	128
Холох О. СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА «ОБРАЗУ ПЕРЕМОГИ» У СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	131
Соболева С. ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ МІМІКРІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	134
Кердивар В. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ.....	138
Потіха Н. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ТРЕТЬОМУ (ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ) РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	142
Кучеренко С. УРАХУВАННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ.....	145
Кислий В., Приходько Д. НЕГАТИВНІ ПСИХІЧНІ СТАНИ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ ВІЙНИ.....	147
Бабич А. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИМОГ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	151
Чернишова Л. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ РОСІЇ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	154
Кошелева Н. ГРУПИ ПІДТРИМКИ ДРУЖИН ТА МАТЕРІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ РОДИНАМ ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ.....	157
Сидоров К. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	

Список використаних джерел

1. Каюа Роже. Людина та сакральне: видання, доповнене трьома додатками, про секс, гру, війну в їхньому відношенні до сакрального: Пер. з фр. А. В. Усик; відп. ред. С. Л. Удовик. Київ: Ваклер, 2003. 238 с.
2. Лобанова А. С. Соціальна мімікрія як адаптивний спосіб життєдіяльності. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 1999. С. 44–53.
3. Лобанова А. С. Феномен соціальної мімікрії. Київ : Інститут соціології НАН України, 2004. 300 с.
4. Пасько Я. І. Українське суспільство в антиномічному контексті свободи і несвободи.
URL: http://www.iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/3_2004/articles//stat47.html
(дата звернення 18.04.25).
5. Щудло С. А., Волович В. І. Мімікрія соціальна. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення 15.04.25).

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

***В. Кердивар**, доктор філософії (Ph.D.), начальник навчально-наукової лабораторії екстремальної та кризової психології навчально-наукового інституту управління та безпеки населення
Національний університет цивільного захисту України*

Агресія росії проти України призвела не лише до фізичних руйнувань та гуманітарної кризи, але й до глибокої колективної та індивідуальної психологічної травми. Мільйони людей були змушені покинути свої домівки, стали свідками жаклих подій, втратили близьких, переживають постійний стрес, тривогу, страх та невизначеність. Наслідками цього стають масове поширення депресивних станів, гострих реакцій на стрес, посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та інших психічних розладів. Масштаб потреби в психологічній допомозі є колосальним і, на жаль, значно перевищує поточні можливості традиційної системи охорони психічного здоров'я, яка стикається з браком кадрів, нерівномірним географічним покриттям та логістичними труднощами, особливо у прифронтових та деокупованих регіонах. Саме в цьому контексті цифрові технології, і зокрема штучний інтелект, починають розглядатися не просто як інновація, а як потенційно життєво важливий інструмент для розширення доступу до психологічної підтримки.

Перш ніж заглибитись у можливості та ризики, давайте уточнимо ключові поняття. Коли ми говоримо про штучний інтелект у психології, ми маємо на

увазі комп'ютерні системи, що здатні імітувати певні аспекти людського інтелекту – розпізнавати закономірності у мові чи поведінці, навчатися на основі даних, аналізувати інформацію та генерувати відповіді чи рекомендації. Це можуть бути як відносно прості системи, що діють за заздалегідь прописаними правилами, так і складніші нейронні мережі, здатні до самонавчання. До вразливих категорій населення, які потребують першочергової уваги, ми відносимо не лише внутрішньо переміщених осіб та ветеранів бойових дій, але й членів їхніх сімей, родини загиблих захисників, дітей та підлітків, що зазнали травматичного досвіду, осіб, які пережили окупацію, полон чи насильство, людей з інвалідністю, самотніх людей похилого віку, а також тих, хто перебуває на тимчасово окупованих територіях з обмеженим зв'язком та доступом до допомоги. Психологічне консультування з використанням штучного інтелекту (далі - ШІ) – це широкий спектр застосувань: від чат-ботів для самопомогі та первинного скринінгу до складних систем аналізу мови для виявлення емоційного стану, інструментів підтримки прийняття рішень для психотерапевтів або віртуальних середовищ для терапії.

Сучасні технології ШІ вже пропонують конкретні інструменти, що можуть бути корисними у сфері психічного здоров'я. Найбільш відомими є розмовні агенти, або чат-боти, такі як Woebot чи Wysa, які більшою мірою побудовані на принципах когнітивно-поведінкової (КПТ) або діалектичної поведінкової терапії (ДПТ). Вони можуть вести діалог з користувачем, пропонувати вправи для зниження тривоги, вести щоденник настрою, навчати технік релаксації та надавати психоедукаційну інформацію у доступній формі. Інші системи ШІ спеціалізуються на аналізі емоційного стану людини через обробку природної мови (аналіз тональності тексту, виявлення ключових слів, пов'язаних з депресією чи тривогою) або навіть аналізу голосу (виявлення таких біомаркерів, як зміни темпу мови, висоти тону, що можуть корелювати з певними психічними станами). Розробляються й інструменти для професіоналів: ШІ може допомагати психотерапевтам знаходити релевантну наукову літературу, відстежувати прогрес клієнтів між сесіями, аналізувати великі масиви даних для виявлення патернів або навіть сигналізувати про підвищений ризик у певних пацієнтів. Важливою перевагою, особливо для вразливих груп, є анонімність та цілодобова доступність таких рішень. Можливість отримати підтримку в будь-який час доби, не розкриваючи своєї особистості незнайомій людині, може суттєво знизити бар'єри для звернення по допомогу, особливо для тих, хто боїться осуду або соціальної стигми.

Переваги впровадження ШІ для підтримки вразливих категорій в умовах війни є багатогранними. По-перше, як вже зазначалося, це зменшення стигматизації. Для багатьох людей, особливо в невеликих громадах або для тих, хто переживає сильне почуття сорому чи провини (наприклад, пов'язане з

досвідом насильства чи перебуванням в окупації), взаємодія з анонімною програмою може стати першим, безпечним кроком до отримання допомоги. По-друге, це потенційна економічна доступність. Хоча розробка якісних ІШ-рішень потребує значних інвестицій, їх масштабування може зробити базову психологічну підтримку значно дешевшою або навіть безкоштовною для кінцевого користувача, що критично важливо в умовах економічної скрути. Це також економить кошти на транспорт та час, необхідний для візиту до фахівця. По-третє, ІШ забезпечує швидкий доступ до підтримки тут і зараз. У моменти гострої кризи, панічної атаки чи напливу важких спогадів, можливість негайно отримати хоча б базові інструкції щодо самозаспокоєння чи контакти гарячих ліній може бути надзвичайно цінною. По-четверте, ІШ має значний потенціал для адаптації та персоналізації. Системи можуть бути налаштовані для спілкування різними мовами, враховувати культурні особливості, вік користувача (наприклад, використовуючи ігрові елементи для дітей), пропонувати контент, релевантний конкретному досвіду (наприклад, для ветеранів чи ВПО), та навіть адаптуватися до рівня цифрової грамотності людини [1].

Однак, попри всі переваги, ми не повинні ігнорувати серйозні обмеження та ризики, пов'язані з використанням ІШ в такій чутливій сфері. Найбільш фундаментальним є відсутність справжньої емпатії та глибокого емоційного розуміння. ІШ може імітувати співчуття, але він не здатен на той рівень інтуїтивного розуміння, невербальної комунікації та побудови терапевтичного альянсу, який є основою ефективної психотерапії. Це ставить під сумнів можливість використання ІШ для роботи з глибокими травмами чи складними особистісними розладами без участі людини. Надзвичайно гостро постають етичні питання: як забезпечити конфіденційність та безпеку величезних обсягів особистих даних, які збирають ці системи? Хто несе відповідальність, якщо ІШ надасть невірну пораду, що призведе до негативних наслідків? Як уникнути алгоритмічної упередженості, коли система, навчена на певних даних, може дискримінувати певні групи населення? Існує реальна небезпека неправильної інтерпретації симптомів – ІШ може не розпізнати серйозний психічний розлад, що потребує негайного втручання фахівця, або ж, навпаки, гіпердіагностувати проблему. Не можна виключати й ризик надмірної залежності від технологій, як з боку користувачів, які можуть уникати «живого» спілкування, так і з боку системи охорони здоров'я, що може призвести до скорочення фінансування традиційних послуг. Окремо варто виділити проблему цифрового розриву: доступ до смартфонів, стабільного інтернету та необхідний рівень цифрової грамотності є далеко не у всіх представників вразливих груп, особливо у людей похилого віку чи мешканців сільської місцевості. Нарешті, критично важливим є питання управління кризовими ситуаціями: ІШ має бути запрограмований на

чітке розпізнавання ознак суїцидального ризику чи інших невідкладних станів та негайне перенаправлення користувача до відповідних служб чи фахівців, адже самотійно впоратись з такими ситуаціями він не може.

Попри виклики, у світі накопичується досвід використання ШІ в психологічній допомозі. Згаданий застосунок Woebot показав позитивні результати у зниженні симптомів депресії серед студентів та підтримці ветеранів у США. Інші платформи використовуються для скринінгу психічних розладів, моніторингу стану пацієнтів з хронічними захворюваннями, або як доповнення до традиційної терапії. В Україні, хоча ми перебуваємо на початкових етапах, вже є розуміння необхідності таких інструментів. Реалізуються або плануються пілотні проєкти, часто за підтримки міжнародних партнерів та гуманітарних організацій, спрямовані на створення та адаптацію цифрових рішень для психосоціальної підтримки. Наприклад, можуть розроблятися локалізовані чат-боти українською мовою, що враховують специфіку переживань, пов'язаних з війною, або платформи для онлайн-консультування з елементами ШІ-підтримки. Роль міжнародних організацій є надзвичайно важливою не лише у фінансуванні, але й у наданні експертизи, поширенні кращих практик та сприянні дотриманню етичних стандартів при розробці та впровадженні таких технологій [2].

Оцінюючи майбутні можливості, можемо виокремити кілька ключових напрямів розвитку. Очевидним є подальша інтеграція ШІ в системи телемедицини та комплексні онлайн-платформи психологічних послуг, що дозволить забезпечити безшовний перехід від первинної ШІ-підтримки до консультації з «живим» фахівцем за потреби. Великий потенціал має розробка спеціалізованих адаптивних систем, які будуть гнучко налаштовуватися під потреби конкретних груп: наприклад, інтерактивні ігри для терапії дітей з травмою, VR-системи для реабілітації ветеранів з ПТСР, або інструменти з альтернативними інтерфейсами для людей з обмеженими можливостями. Успіх цих розробок неможливий без тісної та постійної співпраці між IT-фахівцями, розробниками ШІ, психологами, психіатрами та представниками цільових груп населення. Лише такий міждисциплінарний підхід дозволить створювати рішення, які будуть не лише технологічно досконалими, але й етичними, безпечними, клінічно ефективними та справді корисними для людей. Паралельно необхідно інвестувати в освіту та підвищення кваліфікації психологів, навчаючи їх не лише користуватися новими інструментами, але й критично оцінювати їх можливості, розуміти етичні аспекти та інтегрувати їх у свою практику належним чином. Крім того, ШІ відкриває нові горизонти для досліджень у сфері психічного здоров'я, дозволяючи аналізувати величезні анонімізовані масиви даних для кращого розуміння поширеності розладів, ефективності різних втручань та виявлення нових факторів ризику чи захисту [3].

Підсумовуючи, ШІ – це, безперечно, потужний інструмент з величезним потенціалом для трансформації системи охорони психічного здоров'я, особливо в умовах гострої кризи, яку переживає Україна. Він може суттєво підвищити доступність, швидкість та економічну ефективність психологічної підтримки для мільйонів людей, особливо для найбільш вразливих. Однак вкрай важливо пам'ятати, що ШІ – це саме інструмент, який має доповнювати, а не замінювати людську взаємодію, емпатію та професійний досвід кваліфікованого психолога чи психотерапевта. Необхідно знайти розумний баланс між технологічністю та гуманістичним, людиноцентричним підходом. Для цього нам потрібні спільні зусилля: розробка чіткої нормативно-правової бази, що регулюватиме використання ШІ в охороні здоров'я, створення та впровадження суворих етичних стандартів, активна міждисциплінарна співпраця та постійний діалог між усіма зацікавленими сторонами – розробниками, фахівцями, пацієнтами та державою. Лише відповідальний, виважений та етичний підхід до інновацій дозволить нам використати можливості штучного інтелекту на благо, сприяючи психологічній стійкості та добробуту українського суспільства на шляху до подолання наслідків війни та розбудови мирного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Lu, Jihu, et al. «Artificial Intelligence-Based Quality Improvement Strategies for Clinical Psychological Counseling Services» *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, vol. 9, no. 1, Sciendo, 2024, <https://doi.org/10.2478/amns-2024-3120>
2. Topchylo A. The use of the mobile application «Mental tutor» in the process of psychological recovery of the personnel of the security and defence sector who were injured. *Цивільний захист в умовах війни : збірник тез доповідей І Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17-18 квітня 2025 року*. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. С. 113-115.
3. Perelygina, L., Balabanova, L., Ovsiannikova, Y., Pokhilko, D., & Kerdyvar, V. (2024). Application of Interactive Psychological Exercises for Psychological Rehabilitation of Combatants. *Journal of Education Culture and Society*, 15(2), 67-82. <https://doi.org/10.15503/jecs2024.2.67.82>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ТРЕТЬОМУ (ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ) РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Н. Потіха, кандидат медичних наук, доцент

Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

Впровадження в Україні воєнного стану у зв'язку з агресією російської федерації зумовило переорієнтацію системи вищої медичної освіти України на усіх рівнях організації, включаючи третій рівень (освітньо-науковий).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СУЧАСНА ВІЙНА: ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

IX МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ імені ІВАНА КОЖЕДУБА

Відповідальний за випуск *В. Кротюк*

Комп'ютерна верстка *К.Яндола*

Комп'ютерний дизайн обкладинки *Д. Клочко*

Техн. редактор *М.В. Дудко*

Коректор *Н.К. Гур'єва*

Формат 60 × 84/16

Ум.-друк. арк. – 7,00

Підписано до друку 27.05.2025

Ціна договірна Тираж 100 пр. Зам. 0329-17

Видавництво Харківського національного університету

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5370 від 30.06.2017

Адреса видавництва: 61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79